

Sistemimiz Yaratıcılığı ve Yenilikçiliği Törpülüyor

Cornell Üniversitesi, INSEAD ve Birleşmiş Milletler'in bir yan kuruluşu olan Dünya Fikri Mülkiyet Organizasyonu tarafından yayınlanan Küresel İnovasyon Endeksi'nde Türkiye 2013 sıralamasına göre 14 sıra birden yükseldi ve 143 ülke arasında 54. sırada yer aldı. Bu yükseliş sevindirici olmakla birlikte Macaristan, Slovakya, Suudi Arabistan, Hırvatistan, Moldova, Bulgaristan, Tayland ve Yunanistan gibi ülkelerin Türkiye'nin üzerinde yer alması üzücü. Belki daha da üzücü sonuç, Türkiye'nin Avrupa'daki 39 ülkenin sadece altısından daha iyi bir inovasyon notuna ulaşabilmesidir.

IMF sıralamasına göre toplam ekonomi büyüklüğünde Türkiye'nin hemen üzerinde yer alan 10 ülkeden sadece üçünün (Hindistan, Meksika, Endonezya), hemen altında yer alan 10 ülkeden sadece ikisinin (Nijerya ve Arjantin) inovasyon endeksi Türkiye'ninkinden daha düşük. İnovasyonun ekonominin motoru olduğunu düşünürsek bu endekslere göre ekonomi büyüklüğü sıralamasında yukarılara gitmemiz zor olabilir, hatta arkamızdaki bazı ülkelerin bizi geçmesi bile mümkün.

İnovasyon girdilerine dair göz önüne alınması gereken bir diğer önemli araştırmaysa Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) tarafından hazırlanan 2014 tarihli patent araştırmasıdır. Türkiye burada endüstriyel tasarım başvuru artışında, %10,3'lük oranla, Ukrayna ve İran'dan sonra dünya üçüncüsü. Sayısal olarak, dünyanın en çok başvuru yapan dördüncü ofisi. Marka konusunda da, başvuru sayısında beşinci sırada. Teknolojik buluşlar açısından büyük önem taşıyan patent konusunda 21. Bu araştırmada durum parlak gözüküyor. Ama bu rakamları değerlendirirken şu noktaları da gözönünde tutmak gerek:

- 1) Sıralamada yukarılarda olmak için çok fazla patent gerekli değil. 2,6 milyon patent başvurusunun %81'inin ilk beş ülke (Çin, ABD, Güney Kore, Japonya, Almanya) tarafından yapıldığını dikkate alırsak, patent sayısı sıralamasında 20. olmak ile 30. olmak arasında fazla bir fark olmadığını takdir edebiliriz.
- 2) Sadece Türkiye'de alınan bir patent, ciddi bir fikri mülkiyet koruması getirmez. Dünya piyasalarına açılmayı planlayan bir girişimcinin uluslararası patentlere ihtiyacı vardır. ABD'de tescillenmiş Türkiye kökenli patent sayısı sadece 203. Buna karşılık İsraililer ABD'de 7.237, İngilizler 12.807, Kanadalılar 13.675, Çinliler 15.093, Almanlar 30.551, Güney Koreliler 33.499, Japonlar ise 84.967 patent almışlar. ABD'lilerin ise kendi ülkelerinde aldıkları patent sayısı 287.831. Bu rakamlarla kıyaslandığında ABD'de Türkler tarafından alınmış 203 patent pek yüksek görünmüyor.
- 3) Türkiye'nin patent sayısındaki büyük artışın iki nedeni var:
 - a. Birincisi çok bariz: geçmişte çok az patent alıyorduk. Bir yıl bin patent alıp bir sonraki yıl iki bin patent alırsanız yıllık patent sayınız %100 artmış olur. Ama başkalarının yüz bin patent aldığı bir dünyada bu %100'lük artışın pek bir önemi olmaz.
 - b. İkinci neden ise, TÜBİTAK'ın yeni ödüllendirme sistemi. TÜBİTAK oluşturduğu girişimci ve yenilikçi üniversite endeksinde yüksek puan alan üniversitelere teknoloji transfer ofislerini (TTO) kurabilmeleri için yılda 1 milyon TL seviyesinde bir destek veriyor. Patent sayısı ise bu endeksin kriterlerinden birisi. Üniversiteler

TTO desteği alabilmek için öğretim üyelerini patent almaya teşvik ediyor. Patent masrafları zaten TÜBİTAK tarafından ödendiğinden, bu aktivitenin öğretim üyelerine veya üniversiteye bir maliyeti de olmuyor.

- 4) Patent inovasyon girdisi olarak değerlendirilir. Fakat patentin ekonomiye katkısı olabilmesi için fikrin ticarileştirilmesi gereklidir. Türkiye’de girişimciliğin ne kadar geri olduğunu düşünürsek, patent sayısındaki artışa bir önem atfetmemiz zorlaşır. Ülkede girişimciliğin önünde birçok engel vardır. Bu engelleri ortadan kaldırıp ekosistemi güçlendirmeden patentleri ticari olarak değerlendirmek mümkün değildir. Ayrıca patentin ise yarayacağı donanım merkezli girişimcilik Türkiye’de henüz hemen hiç varlık gösteremedi. Türk girişimciliği erken döneminde sadece e-ticaret ve mobil uygulamalar üzerinde gelişti. şu ana kadar Türkiye’de görülen en büyük iki çıkış olan Gittigidiyor ve Yemeksepeti girişimlerinin patent ile kurulmadığını hatırlamakta yarar var. Özetle, önemli olan patent değil, patentin girişime dönüşmesidir ve şu anki konjonktürde patent sayısının artması fazla bir önem ifade etmez.

İnovasyon konusunda bir başka gösterge ise ülkelerin GSYİH'den inovasyona ayırdığı pay. Bu oranlar Avrupa Birliği’nde %2, OECD’de %2.4, ABD’de %2.8, Türkiye’de ise %0.95. Türkiye’de bu oran 2000’den bu yana ikiye katlanmış durumda ama hâlâ OECD ortalamasının yarısı bile değil. İşgücü içindeki araştırmacı sayılarında da durum pek içaçıcı değil. 1,000 kişiye düşen araştırmacı sayısı Türkiye’de 3 iken OECD ve AB ortalamasında 7, ABD’de ise 8.

Ar-Ge'nin motoru lisansüstü öğrencileridir. YÖK’e göre 2011-12 akademik yılında Türk üniversitelerinden mezun öğrencilerin sadece %4,2’si yüksek lisans, %0,7’si doktora ve %0.7’si tıpta ihtisas programlarını bitirmiş. Ülkemizdeki lisansüstü öğrenci sayısı dünyadaki araştırma üniversiteleri ile kıyaslandığında çok düşük kalıyor. Bunun nedenleri açık. Araştırma geleneği ve kültürü zayıf olan birçok üniversite araştırmaya yatkın lisans mezunu üretmiyor, lisansüstü öğrencilerine üniversitelerin ödeyebildiği ücretler en kalifiye araştırmacıları çekebilmekte yetersiz kalıyor, üniversitelerinden yüksek lisans ve doktora dereceleri ile mezun olanların iş olanakları kısıtlı ve gelir beklentileri düşük oluyor ve en iyi lisans mezunları en iyi lisansüstü eğitimini alabilmek için yurt dışına gidiyor. Daha fazla inovasyon için lisansüstü öğrenci sayısını artırmanın yollarını bulmamız gerekiyor.

Genelde eğitim sistemimiz yaratıcılığı, yenilikçiliği ve inisiyatif almayı desteklemiyor, tam tersine törpölüyor. Eğitim sistemimizde köklü bir değişiklik yapılmadan Türkiye’den inovasyon çıkmasını beklemek hayalperestlik olur. Mutlaka tek tük başarı hikayeleri çıkacaktır--en çorak toprakta bile çiçek yetişir. Fakat ülke çapında bir inovasyon hamlesi istiyorsak, işe mutlaka ilköğretimden (hatta okul öncesinden) başlamamız gereklidir.

Erhan Erkut

EKOIQ Dergisi – Haziran 2015

<http://ekoiq.com/sistemimiz-yaraticiligi-ve-yenilikciligi-torpuluyor/>